

MEHMED EFENDİ,**Yâkubzâde**

(ö. 1077/1666)

Halvetî şeyhi,
şair ve dinî eserler bestekârı.

Bursa'nın Karaağaç mahallesinde doğdu. Aynı mahalledeki Halvetî Tekkesi şeyhi Yâkub Efendi'nin oğludur. Kur'an kıraati ve hitabet sahalarında Bursa'nın en önemli kişisi olarak bilinen babasının yanında sülûkunu tamamladı ve ondan icazetnâme aldı. Bu arada dönemin diğer âlimlerinin derslerini takip ederek kendini yetiştirdi. Babasının 17 Cemâziyelevvel 1052'de (13 Ağustos 1642) vefatı üzerine adı geçen tekkenin şeyhliğine getirildi. Dinî eserler bestekârı Gülşenî Kefeli Derviş Abdi Bursa'ya geldiğinde Mehmed Efendi onu tekkesinde bir müddet misafir etmiş, bu sırada kabiliyet ve vukufunu görerek tekkenin zâkirbaşılığına tayin etmiştir. Yirmi dört yılı aşkın bir süre tekke de şeyhlik yapan Mehmed Efendi 17 Cemâziyelevvel 1077 (15 Kasım 1666) tarihinde vefat etti ve tekkenin hazîresinde babasının mezarının yanına defnedildi. Yerine oğlu İbrâhim Efendi postnişin oldu.

Mehmed Efendi, kaleme aldığı şiirlerinin yanında bestelediği eserlerle de dönemin tanınmış sanatkârları arasında yer almıştır. Şiirlerinde "Bîcâre" mahlasını kullanmış, ancak bugüne kadar bir divanına rastlanmamıştır. El yazması güfte mecmualarında bazı dinî besteleri görülmekteyse de günümüze sadece "Milk-i bekâdan gelmişen" mısraı ile başlayan güftesi Yunus Emre'ye ait bir ilâhisi ulaşmıştır. Güfte mecmualarında nevâ makamında kayıtlı olan bu eser zamanımızdaki bazı nota neşriyatında gerdâniye makamında yayımlanmıştır (Yunus İlahileri Güldestesi, s. 138-139; Hatipoğlu, s. 57-58). Mehmed Efendi ayrıca *Tarikatnâme-i Halvetiyye* adlı bir eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belîğ, *Güldeste*, s. 138-139; Şeyhî, *Vekâyiu'l-fuzalâ*, II, 145, 562-563; Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 30°, 33°; Mehmed Fahreddin, *Gülzâr-ı İrfan*, Âtuf Efendi Ktp., nr. 1923, vr. 162°-163°; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, V, 19-20; Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları: Yâdigâr-ı Şemsi* (haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy), Bursa 1997, s. 604-605; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942, I, 35, 51, 72-73; Yunus İlahileri Güldestesi, Ankara 1991, s. 54-55, 138-139; Ahmet Hatipoğlu,

Besteleriyle Yunus Emre İlahileri, Ankara 1993, s. 57-58; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 372-373; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, İstanbul 2001, s. 164-165; Öztuna, *BTMA*, II, 40.

NURİ ÖZCAN

MEHMED EFENDİ,**Yirmisekiz Çelebi**

(bk. YİRMİSEKİZ ÇELEBİ

MEHMED EFENDİ).

MEHMED EMİN, Edib

(bk. EDİB MEHMED EMİN).

MEHMED EMİN AĞA

(ö. 1815)

Hassa başmimarı.

İnşaat defterlerinde Hâfız Mehmed Emin imzasını kullanmıştır. Onunla ilgili en önemli bilgiler, 2 Ocak 1802 tarihli Hassa Mimarları Ocağı mimar halifelerinin listesinde yer almaktadır (BA, Cevdet-Maarif, nr. 5481). Buna göre Hacı Ali oğlu Selânikli Hâfız Mehmed Emin, 2 "sağ akçe" yevmiye ile 7 Mart 1785 tarihinde mimar halifesi olarak tayin edildi. Mimar halifeliği süresince önemli işlere imza attı. 1795'te Kırım yakınlarındaki Anapa Kale-si'nin tamiratını (BA, Cevdet-Nafia, nr. 47), 10 Mayıs 1802'de Lârende'de medfun Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin annesinin türbe ve tekkesinin tamiratını (BA, Cevdet-Evkaf, nr. 11763) gerçekleştirdi. Bu arada 1802 yılında Hasköy Mühendishânesi'nde eğitim almaları sağlanan kırk altı mimar halifesinin arasında yer alarak bilgisini arttırdı (BA, Cevdet-Maarif, nr. 3964).

Mehmed Emin Ağa üç dönem Hassa başmimarlığı yaptı. İlk başmimarlığı 1807 ortalarından 1808 sonuna kadar sürdü. Bu dönemde 17 Ekim 1807'de Hasbahçe Kayıkhânesi'nin inşasını (BA, Cevdet-Saray, nr. 3063), 24 Ekim 1807'de Enderûn-ı Hümâyün Cebehânesi yanında Tüfenkhâne ve ambar inşasını (BA, Cevdet-Askeri, nr. 20704), 26 Aralık 1807'de Humbarahane Kışlası tamiratını (BA, D.BŞM, nr. 7482), 10 Şubat 1808'de Boğaziçi Yûsâ tepesinde tabya inşasını (BA, Cevdet-Askeri, nr. 14829), 15 Temmuz 1808'de dergâh-ı âli kapıcıbaşları kışlalarının tamiratını (BA, Cevdet-Askeri, nr. 15915) ve 6 Eylül 1808'de Rumeliboğazı Feneri'nin

tamiratını (BA, Cevdet-Askeri, nr. 45080) yaptı.

Halefi Seyyid Mustafa Ağa'nın 1808 yılı sonlarındaki birkaç aylık görevinin ardından 1809 ortalarına kadar yaptığı ikinci dönem başmimarlığında 7 Şubat 1809'da Sultanahmet'te Cebehâne Kışlası yanında bir yangın sonucu harap olan Abdurrahman Şâmî Türbesi ve türbedar odasının inşasını (BA, Cevdet-Evkaf, nr. 8352), 16 Şubat 1809'da Beşiktaş Sahilsaray-ı'nda yeni bir kasır inşasını (BA, Cevdet-Saray, nr. 4431) ve 29 Mart 1809'da Haliç ve Boğaziçi'ndeki iskelelerin tamiratını (BA, Cevdet-Belediye, nr. 1766) gerçekleştirdi.

Seyyid Mustafa Ağa ile altı aya yakın bir görev değişikliğinden sonra 1810 yılı başlarında üçüncü defa Hassa başmimarı oldu. Ölümüne kadar devam eden bu dönemde Mart 1810'da Bâbîâlî'de harem dairesinin yıkılan tavanının (BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 1224), 28 Mayıs 1810'da yeniçeri kışlalarında eski odaların (BA, Cevdet-Askeri, nr. 12383), 10 Ağustos 1810'da Dâvud Paşa Saray-ı'nda cami, mutfak ve birkaç kasrın (BA, Cevdet-Saray, nr. 3315), 30 Kasım 1810'da Enderûn-ı Hümâyün Cebehânesi büyük kubbesinin (BA, Cevdet-Saray, nr. 2537), 2 Ağustos 1812'de Kasımpaşa ve Meyyit İskelesi ile Tatavla yakınındaki Kızılköprü'nün (BA, Cevdet-Belediye, nr. 3078), 10 Ağustos 1812'de Taksim Topçu Kışlası'nın (BA, Cevdet-Askeri, nr. 7070), 9 Ekim 1813'te Mirâhur Kasrı yakınındaki Karaağaç İskelesi'nin (BA, Cevdet-Saray, nr. 3688) ve 12 Aralık 1814'te Tophane'de Arabacılar Kışlası Zâbitan Dairesi, marangozhane ve ahırlarla Şehremini'de büyük araba ambarlarının (BA, Cevdet-Askeri, nr. 41631) tamiratını yaptı.

Mehmed Emin Ağa İstanbul'da vefat etti. Ölümü ve yerine Ali Rızâ Efendi'nin tayinine ilişkin, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan 23.207 numaralı hatt-ı hümâyûnun tarihi 1235 (1820) olarak kaydedilmişse de 29 Receb 1230 (7 Temmuz 1815) tarihli Cevdet Askerî 14.302 numaralı belgede kendisinden "müteveffa" olarak söz edilmesi sebebiyle hatt-ı hümâyûnun tarihi 1230 (1815) olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HH, nr. 23207, 1230/1815; nr. 26752, 1230/1815; BA, Cevdet-Askeri, nr. 7070, 20 Receb 1227; nr. 12383, 23 Rebîülâhîr 1225; nr. 14302, 29 Receb 1230; nr. 14829, 12 Zilhicce 1222; nr. 15915, 25 Cemâziyelevvel 1223; nr. 18526, 7 Muharrem 1217; nr. 20704, 21 Şaban 1222; nr. 41631, 19 Zilhicce 1229; nr. 45080, 15 Receb 1223; BA, Cevdet-Maarif, nr. 3964, 17 Ramazan 1216; nr. 5481, 27 Şaban 1216;

Ankaravî
Mehmed
Emin Efendi
Medresesi –
Sarachane /
İstanbul

BA, Cevdet-Evkaf, nr. 8352, 21 Zilhicce 1223; nr. 11763, 17 Şevval 1218; BA, Cevdet-Saray, nr. 2537, 3 Zilkade 1225; nr. 3063, 14 Şaban 1222; nr. 3315, 9 Receb 1225; nr. 3688, 13 Şevval 1228; nr. 4431, gurre-i Muharrem 1224; BA, Cevdet-Belediye, nr. 1766, 12 Safer 1224; nr. 3078, 12 Receb 1227; BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 1224, Safer 1225; BA, Cevdet-Nafia, nr. 47, 1210; BA, D.BŞM, nr. 7482, 25 Şevval 1222; Mustafa Cezar, "Sanatta Batıya Açılış Döneminde Mimarlar", 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Bildiriler, Ankara 1995, I, 479-488; Uğur Tanyeli, "19. Yüzyıl Türkiye'sinde Mimari Bilgi Alanının Yeniden Biçimlenişi", 19. Yüzyıl İstanbul'unda Sanat Ortamı, İstanbul 1996, s. 81-94; Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Osmanlı'da Baş Mimarlar", Türk Dünyası Kültür Atlası: Osmanlı Dönemi, İstanbul 2002, IV, 250-326; a.mlf., "Mehmed Emin Efendi", Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, İstanbul 1999, II, 134.

SELMAN CAN

MEHMET EMİN ÂLÎ PAŞA

(bk. ÂLÎ PAŞA, Mehmed Emin).

MEHMET EMİN EFENDİ, Ankaravî

(ö. 1098/1687)

Osmanlı şeyhülislâmı.

1028'de (1619) Ankara'da doğdu. Doğum yerine nisbetle Ankaravî veya Engüri diye anılır. Babası Ankara'da ticaretle uğraşan Hüseyin Efendi'dir. Ankara müftüsü Kırşehirli Mehmed Efendi'nin hizmetinde bulunarak ondan ilim tahsil etti. Ardından Şeyhülislâm Zekeriyâzâde Yahyâ Efendi'ye mülâzım oldu. Bir süre küçük dereceli medreselerde görev yaptıktan sonra 1060 Şevvalinde (Ekim 1650) ibtidâ-i hâric derecesiyle Nallı Mescid yakınındaki Mehmed Ağa Dârülhadisi'nde görevlendirildi. Şevval 1066'da (Ağustos 1656) Perviz Efendi, ertesi yıl Cezerî Ka-

sım Paşa medreselerine tayin edildi ve fetva emaneti görevini üstlendi. Aynı yıl Sekban Ali, Şâban 1068'de (Mayıs 1658) Haydar Paşa ve Ayşe Sultan, iki yıl sonra Sahn-ı Semân, Safer 1072'de (Ekim 1661) Zâl Paşa Sultânî, Şevval 1072'de (Haziran 1662) İsmihan Sultan ve ertesi yıl Süleymaniye medreselerinde görev yaptı.

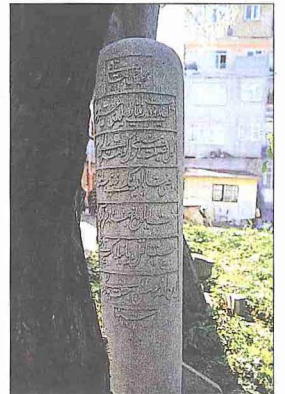
Daha sonra kadılık görevine geçen Mehmed Emin Efendi 1074 Rebülevvelinde (Ekim 1663) Yenişehir kadısı oldu ve iki yıl sonra azledildi. İstanbul'a dönüşünde ikinci defa fetva eminliği vazifesine getirildi. 1076 Cemâziyelâhîrinde (Aralık 1665) Pınarhisar ve Keşan kazaları arpalık olarak kendisine verildi. Şevval 1077'de (Nisan 1667) Bursa kadılığına tayin edildi, bu arada fetva eminliği görevini de sürdürdü. Ertesi yılın eylülünde Ankara arpalık olarak kendisine verildi. Receb 1080'de (Aralık 1669) Mısır, bir yıl sonra Mekke kadılığına tayin edildiyse de vazifeye başlamadan tekrar İstanbul'a çağırıldı ve Safer 1082'de (Haziran 1671) İstanbul kadılığına getirildi. Muharrem 1083'te (Mayıs 1672) Anadolu, Rebülevvel 1084'te (Haziran 1673) Rumeli kazaskerliğiyle görevlendirildi. Bu sırada Şeyhülislâm Minkârîzâde Yahyâ Efendi'nin rahatsızlığı sebebiyle sekiz ay ona nâiblik yaptı ve fetva işlerinde yardımcı oldu. 1087'de (1676) azledilerek Murtazââbâd, Yörükân-ı Ankara ve Çukurcuk kazaları ilâvesiyle Ankara kazası kendisine arpalık olarak verilen Mehmed Emin Efendi bu arada kitap telifiyle de meşgul oldu ve *Tenvîrü'l-ebşâr*'a hâşiye yazdı. 1092'de (1681) Galata kazası arpalık olarak verildi. 1096 Cemâziyelevvelinde (Nisan 1685) ikinci defa Rumeli kazaskerliğine ve ertesi yıl Çatalcalı Ali Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa getirildi (9 Zilkade 1097 / 27 Eylül 1686).

Şeyhülislâmlığı esnasında IV. Mehmed'i avcılığa olan düşkünlüğü, serhad boyla-

ından gelen kötü haberler yüzünden ortaya çıkan dedikodular ve halkın infiali sebebiyle uyarıp devlet işleriyle ilgilenmeye ikna ederek ayaklanmanın önlenmesinde önemli rol oynadı. IV. Mehmed'in saltanatının son yılında ortaya çıkan karışıklıklar esnasında padişahın oğlu Mustafa'nın yerine kardeşi Süleyman'ın padişah olmasına destek verdiğyse de onun cülûsunu göremeden 26 Zilhicce 1098'de (2 Kasım 1687) vefat etti ve Çarşamba semtinde Kovacı Dede Camii hazîresine defnedildi. Şeyhülislâmlığı bir yıl bir ay beş gün sürmüştür.

Mehmed Emin Efendi'nin ulemâ arasında seçkin bir yeri olup usul, fûrû ve tefsir ilimlerinde mütehasstı. Kaynaklarda vakur, doğru sözlü, iyilik sever, olgun ve müşfik bir kişi olarak nitelenir. Ankara'da bir cami ile bir dersane yanında yirmi dört çeşme, bir hamam, bir kervansaray ve bir mektep yaptırdığı gibi vasiyeti gereği vakıflarının zevâidiyle İstanbul'da Şehzadebaşı'nda varlığını günümüzde de sürdüren ve Belediye Sarayı ile Hoşkadem Mescidi arasında bulunduğundan Hoşkadem Medresesi adıyla da anılan bir medrese inşa ettirmiştir.

Eserleri. 1. *Fetâvâ-yı Ankaravî**. Ulemâ arasında bir hayli kabul gören eser, şeyhülislâmların kendi fetvalarından oluşan mecmuaların aksine fikhî meselelerde genellikle müftâ-bih olan görüşlerin toplandığı bir eserdir. Kütüphanelerde çok sayıda yazma nüshası bulunan kitap 1281 (1864) yılında Bulak'ta ve İstanbul'da iki cilt halinde basılmıştır. 2. *Hâşiyetü Tenvîri'l-ebşâr*. Şemseddin Muhammed b. Abdullah et-Timurtaş'ın 995'te (1587) tamamladığı fûrûa dair *Tenvîrü'l-ebşâr ve câmi'u'l-bihâr* adlı eserin Arapça hâşyesidir. Mehmed Emin Efendi'nin 1087'de (1676) Rumeli kazaskerliğinden azledildikten sonra Ankara'da ikamet esnasında yazdığı bu hâşiye-

Ankaravî
Mehmed
Emin
Efendi'nin
Kovacı
Dede
Camii
hazîresindeki
mezar taşı